

Spre o recodare a modului de comunicare scripturală. Sau despre tirania democratică a cyberlimb@jului

Constantin-Ioan MLADIN

1. Liminarii

Comunicarea de față își propune să aducă în discuție problematica de ansamblu pe care o instituie raportul dintre comunicarea scrisă în format tradițional și noile modalități de comunicare bazate pe tehnologia informatică. Fără a exclude câtuși de puțin importanța aspectelor care, din motive metodologice și din lipsă de spațiu, nu vor fi abordate aici, ne vom mărgini deocamdată: (1) la a schița cadrul teoretic și tehnic al fenomenului, (2) la a prezenta câteva dintre caracteristicile lingvistice și extralingvistice definitorii ale scrierii în mediu electronic și (3) la a formula unele idei generale cu valoare de concluzii provizorii pe marginea scrierii telematice.

2. Cyberscrierea – considerații generale

Într-un sentiment general de mare confuzie, în care se amestecă, în egală măsură, uimirea și entuziasmul cu neîncrederea și pesimismul, asistăm cu toții de câteva decenii bune la o adevărată explozie la scară planetară a unor noi forme de comunicare scrisă (*cyberscrierea*)¹ – prin intermediul telefoniei mobile și al internetului, forme ce au devenit posibile grație progresului spectaculos al tehnologiilor informaticii și ale comunicării².

În mai multe țări, lingviști și pedagogi, sociologi, psihologi și antropologi, alături de specialiști informaticieni și de simpli utilizatori ai noilor sisteme de comunicare³ au acordat o atenție specială diferitelor aspecte teoretice și practice ce decurg din fenomenele sociale și culturale generate de comunicarea scripturală în mediu electronic. Excețând câteva intervenții venite mai ales din partea unor jurnaliști, rare și cam improvizate, acest interes nu s-a manifestat și în cazul limbii

¹ Statistici recente arată că: (1) numai în 2007 au fost trimise peste 1900 de miliarde de SMS-uri în întreaga lume, (2) zilnic sunt expediate mai mult de 27 de milioane de SMS-uri.

² Primul mesaj de acest fel (*Merry Christmas!*) a fost expediat de pe un computer personal, în decembrie 1992, de către inginerul Neil Papworth, de la compania engleză Sema Group, colegului său Richard Jarvis, de la Vodafone (în Marea Britanie). Un alt tânăr inginer, finlandez de data aceasta și stagiar la Nokia, Riku Pihkonen, a trimis, un an mai târziu, primul mesaj de pe un telefon mobil. Însă abia în 1995 a început comercializarea SMS-urilor (de către compania Ericsson), succesul lor de piață debutând odată cu introducerea cartelelor telefonice pre-pay, la sfârșitul anilor '90. Acronimul *SMS* (*Short Message Service*), atât de popular astăzi, este creația firmei anglo-olandeze de tehnologie informatică CMG.

³ În numeroase intervenții din mass-media, în câteva lucrări de vulgarizare, precum și în multe publicații științifice.

române, cu toate că impactul tehnologiilor informatice asupra acesteia este același ca în cazul oricărei alte limbi.

În afară de fascinația utilizatorilor față de difuzarea rapidă a mesajelor în orice colț al lumii⁴ și de interesul acestora pentru costurile abordabile ale logisticii și ale funcționării ei, mai ales în rândurile generației adolescente, succesul cyberscrierii, ca o practică socială generalizantă ce reinventează stilul epistolar, se datorează într-o bună măsură și reconfigurării funcțiilor inițiale ale acestuia (comunicare și socializare)⁵, precum și adăugării la acestea a altora noi. Astfel:

(1) *Dimensiunea comunicativă* se consolidează prin avantajele ei practice: (a) posibilitatea evitării scrisorii manuscrise în format tradițional, care presupune respectarea unui protocol interrelațional rigid, (b) evitarea convorbirii telefonice directe, din dorința nu a avea un contact foarte direct cu interlocutorul sau din cauza imposibilității de a avea pentru moment o comunicare de acest fel⁶, (c) rezolvarea rapidă și eficientă a unor nevoi utilitare elementare (coordonarea unor activități comune, precum stabilirea unei întâlniri, solicitarea/obținerea unei informații urgente, trișarea la examene).

(2) *Dimensiunea socială* profită de avantajele sistemului: (a) ca mijloc de organizare, de consolidare și de regularizare a unei comunități bazate pe interrelaționare între egali (mesaje de felicitare, mesaje fatice de semnalizare a interesului față de interlocutor) ori de integrare în rețele sociale deja constituite⁷, (b) ca posibilitate de evitare a intruziunii autorității (parentale, profesionale) în microgrup și de favorizare, în felul acesta, a manifestării spiritului de independență față de respectiva autoritate⁸.

(3) *Dimensiunea emoțional-expresivă* este exploatată pentru comoditatea gestionării unor relații foarte personale, intime (mesaje cu conținut amoroș, mesaje specifice situațiilor conflictuale).

(4) *Dimensiunea documentară* constă în posibilitatea de a stoca pe termen scurt mesajele trimise și recepționate (aide-mémoire, carnet intim, arhivă de probe într-o situație litigioasă).

⁴ Deși comunicarea este asincronă, rapiditatea transmisiei creează iluzia sincronității.

⁵ De foarte multe ori, celelalte funcții ale limbajului sunt devansate de: (1) *funcția fatică* (tinerii îndeosebi apreciază schimbul de mesaje care nu urmăresc nimic altceva decât semnalarea interesului pentru partenerii din interiorul unui microgrup social) sau de (2) *funcția ludică* (sub imperiul impresiei că autorii-scriitori de mesaje reinventează limba).

⁶ În condiții de zgomot, în prezența altor persoane (vorbirea ostentativă la telefon în public fiind socotită un comportament de prost gust), în timpul participării la diverse activități în cadrul cărora o asemenea preocupare ar putea părea ca fiind lipsită de respect (în timpul unei ședințe). Se estimează că 20% din cifra de afaceri a operatorilor de telefonie mobilă o reprezintă veniturile realizate din expedierea de mesaje scrise.

⁷ Sub semnul dihotomiei universale *asociere vs individualism*: utilizatorii se izolează în microgrupuri ce împărtășesc valori culturale comune (reale sau presupuse) și se distanțează de alte microgrupuri ce aderă la alte sisteme de valori culturale. Aceste microgrupuri, întotdeauna formate din membri cu statut social (vârstă, preocupări) identic sau similar, se substituie autorității (familiale...), asumându-și gestionarea riturilor de trecere de la adolescență la maturitate prin interiorizarea, adesea foarte personală și neconvențională, a normelor sociale specifice rolurilor pe care le vor juca respectivii membri ca adulți.

⁸ Prin constituirea unor coduri secrete opace pentru neofii.

(5) *Dimensiunea ludic-creativă* oferă utilizatorilor o excepțională libertate de expresie, democratizând și desacralizând scrisul prin nesancționarea încălcării normelor gramaticale, ortografice etc.⁹.

3. Cyberscrierea – prezentare generală

Cyberscrierea, termen generic tot mai răspândit în literatura de specialitate străină¹⁰ („scrierea în mediu electronic”), denumește forme și practici destul de diferite de comunicare scrisă, care pot fi puse alături din dorința unei simplificări metodologice și în virtutea faptului că prezintă mai multe caracteristici comune decât note diferențiatore¹¹ (SMS, IRC¹²)¹³. De fapt, ea a luat naștere sub forma limbajului IRC, emigrând repede înspre mesajele trimise cu ajutorul telefoanelor mobile, unde s-a amplificat și s-a consolidat, pentru ca în cele din urmă să invadeze spațiul internetului, aici părând a se simți actualmente chiar mai în largul ei decât în mesajele telefonice¹⁴. Într-o accepțiune largă, cyberscrierea (cyberlimbajul) este un gen particular de comunicare directă sau semidirectă (frecvent epistolară¹⁵), mediată

⁹ Este știut faptul că în toate societățile se face simțită, mai nou, o susținută toleranță și chiar oarecare simpatie față de comportamentele iconoclaste, inclusiv față de devierea față de normele lingvistice. Legat de acest fenomen, se poate observa și un alt aspect la fel de interesant: scrierea pe internet conduce întru câțva chiar la precarizarea statutului de autor-scriitor, întrucât în acest mediu oricine poate trăi iluzia de a fi un autor serios și demn de luat în seamă.

¹⁰ În limba română sunt populare următoarele sintagme terminologice: (1) *limbaj SMS*, (2) *limba(j) (de) mess(enger)*, (3) *limbaj (de, gen, specific, stil, tip) irc/IRC/mirc/mIRC, mircăresc/mirc-ăresc/mIRC-ist*.

¹¹ Există unele diferențe semnificative în felul de a scrie într-un email, pe chat, pe forumurile de discuții sau pe bloguri. Vom aminti aici doar trei dintre acestea: (1) SMS-ul și chatul sunt mai apropiate de comunicarea orală, blogurile și forumurile se apropie mai mult de comunicarea scrisă, (2) în general, blogurile sunt scrise mai îngrijit (comunicarea orală fiind considerată deviantă în raport cu normele limbii scrise), (3) chatul presupune unele necesități specifice, legate de nevoia de a marca intrarea/ieșirea participanților la discuții, precum și înlănțuirea intervențiilor lor.

¹² Acronim pentru *Internet Relay Chat*. Creat în 1988 de finlandezul Jarkko Oikarinen, IRC-ul a cunoscut o dezvoltare explozivă în timpul Războiului din Golf.

¹³ Cu mai multă rigoare, scrierea telematică poate fi clasificată în două categorii: (1) scrierea de comunicare-socializare (SMS, chat, email) și (2) scrierea de comunicare-informare (site-uri de informare, forumuri de discuții).

¹⁴ În ciuda condamnării repetate și tot mai insistente a răspândirii limbajului SMS ori a cyberscrierii excesive pe forumuri și pe bloguri. Confuzia codurilor la trecerea de pe un suport pe altul, în afară de indolența și neglijența utilizatorilor, a început să aibă o oarecare justificare din momentul în care evoluția tehnologică a făcut posibil să se expedieze SMS de pe calculator și, invers, să poată fi trimise emailuri de pe telefonul mobil. În prezent, au devenit tot mai numeroși și mai vehemenți moderatorii canalelor de informare și de discuții din cyberspațiu care interzic utilizarea limbii corupte în manieră SMS sau IRC. Unele forumuri au instalat chiar filtre care refuza automat mesajele de acest fel sau care le convertesc în limba standard. În 2004, pentru cyberspațiul francofon a fost chiar înființat un comitet de luptă împotriva limbajului SMS și a „greșelilor voluntare” (la inițiativa unui utilizator adolescent!).

Straniu este faptul că unele formule cu mare ocurență în limbajul SMS și-au părăsit cadrul lor natural pentru a invada chiar exprimarea orală (*brb, lol* etc.).

¹⁵ Mai apropiată de telegramă. Cel puțin trei diferențe majore există totuși față de aceasta: (1) deși rapidă, telegrama este totuși asincronă, (2) telegrama este taxată nu după numărul de semne tipografice, ci după cuvinte, (3) mediat de o terță persoană, textul telegramei își pierde caracterul intim. De scrisoarea tradițională, cyberscrierea se deosebește mai ales prin: (1) aspectul neîngrijit și haotic al expresiei lingvistice, ca o consecință directă a ereziei grafice și gramaticale pe care o adoptă și a neverificării sale retroactive; (2) dezorganizarea stridentă ori chiar suprimarea structurilor rituale de

de tehnologii electronice (telefon mobil, internet). Cyberscrierea este o formă hibridă de comunicare, care asociază unele particularități ale scrierii cu altele specifice discursului oral, adică este un fel de „comunicare orală scrisă” („l’oral écrit”), cum a definit-o Jacques Anis (1999: 74). Din punct de vedere tehnic însă, ea ar putea fi considerată mai degrabă o „scriere-lectură”¹⁶ proprie comunicării informatizate, marcată de oralitate prin caracterul ei mult mai informal decât cel al scrierii propriu-zise. Teritorializată foarte strict (SMS, internet) și având o puternică tentă generațională¹⁷, cyberscrierea este o modalitate comprimată de comunicare scrisă, o formă recodată a limbii standard (spontan, prin practica utilizatorilor, cu încălcarea programată a normelor sale gramaticale și ortografice), regizată de presiunea unor constrângeri de natură tehnologică¹⁸ și guvernată de o logică preponderent utilitară (dorința de a comunica repede, simplu, ieftin și fără prea mare efort fizic și intelectual¹⁹).

„Cyberscriitorii” sunt sistematic împinși spre consum, nu numai prin stimularea agresivă a unui marketing plin de tentații (oferte promoționale ale companiilor de telefonie mobilă mereu mai spectaculoase), ci și prin tentativele de promovare a unei culturi juvenile în cadrul căreia cyberscrierea se bucură de un loc privilegiat. Concret, acest lucru se înfăptuiește:

(1) prin organizarea unor concursuri de creativitate în limbaj SMS. Cf. concursul interactiv de poezie organizat de cotidianul britanic „The Guardian”, concursul de transliterare în limbaj SMS a unor texte din scriitori clasici sau contemporani (Molière, Flaubert, Prévert, Cocteau, Michel Tournier), organizat de cotidianul regional francez „Sud Ouest”, concursul de scriere în limbaj SMS organizat de compania telefonică franceză Bouygues Telecom (lucrările câștigătoare fiind publicate de editura Calmann-Lévy) sau de editura germană Uzzi ori, la noi, concursul de compoziție pe o temă dată organizat de „Jurnalul Național”;

(2) prin încercarea de transpunere în limbaj SMS:

(a) a unor texte prestigioase, mai ales literare²⁰, difuzate apoi gratuit sau contra cost pe suporturi digitale. Cf. site-urile englezești *Poem-me* și

interrelaționare (formule de deschidere și de închidere a dialogului), ceea ce poate impieta asupra convențiilor de marcare a proximității sociale dintre partenerii de dialog.

¹⁶ Formulă construită după termenul *lecturation*, propus de Andrea Palma. Față de comunicarea orală se deosebește esențial prin imposibilitatea locutorului de a verifica instantaneu impactul pe care îl are enunțul său asupra interlocutorului.

¹⁷ Este specifică sociolectului (pre)adolescenților (aproape 80% dintre utilizatori au între 15 și 24 de ani), dar tinde să fie asumată într-o măsură tot mai mare și de numeroși adulți înzestrați cu spirit practic sau care sunt interesați pur și simplu să țină pasul cu preocupările celor tineri.

¹⁸ Constrângerile tehnologice se referă: (1) la dimensiunea redusă a ecranului telefonului mobil, (2) la maniabilitatea scăzută a celor zece taste alfanumerice și (3) la limitarea lungimii textului de transmis la 130–160 de caractere, în funcție de tipul telefonului și de opțiunea operatorului GSM.

¹⁹ Paradoxal, evitarea efortului intelectual este doar aparentă, întrucât el se face simțit atât la emițător, care trebuie să investească multă imaginație pentru a-și rezuma intențiile comunicative într-un număr limitat de semne, cât și la destinatar (mai ales), care este constrâns să reconstituie prin aproximări succesive și printr-un cumul de intuiții inspirate enunțul original.

²⁰ Asemenea încercări amuzante s-au făcut, accidental, și în limba română: *A fo odata can poveshiti/ A fo ca niiodta/ Din ruD mari imparateshti/ O prea froomoasa fata* (www.lovetime.ro); *C tz doresc eu tzie dulce Ro/ Tzara mea d glori tzara mea d dor/ Bratzele nerv arma d tariel/ La trecutu-tzi mare mare viitor/ Fiarba vinu-n cupe spumege pocalul/ Dk fiii-tzi mandri aste l nutrescl/ Caci ram stank deshi moare valul/ Dulce Ro asta tzio doresc* (<http://blog-olu.weblog.ro>).

CentrifugalForces, care oferă poezii în limbaj SMS; Bandai Network Co Ltd, o companie japoneză, oferă câteva sute de astfel de cărți pe site-ul său, iar editura americană Random House furnizează companiei telefonice Vocel, din 2005, versiuni SMS ale romanelor din seria Harlequin. Mai spectaculoase sunt însă alte două inițiative, care transpun în limbaj SMS: (a₁) *Biblia* – de către compania norvegiană GospelSearch și de către societatea biblică australiană Bible Society și (a₂) proiectul *Constituției Europene (Konstitut1 poor l'P)*, la inițiativa europarlamentarului francez William Abitbol;

(b) a unor texte literare originale. Cf. Yoshi, *Deep Love*²¹ (2000, Japonia), Quian Fuchang, *Ouside City*²² (2004, China), Sabine Altermatt, *Nervengift* (2006, Elveția), Mugur Grosu, *SMS (ei respiră și fac dragoste ca și fluturii)* (2006, România), Hannu Luntiala, *The Last Messages* (2008, Finlanda). „Clasicul” incontestabil al literaturii SMS sau, în orice caz, scriitorul de gen cel mai productiv și mai creativ totodată rămâne francezul Phil Marso²³: *Frayeurs SMS/SMS Frights*²⁴ (2004), *Pa Sage a taBa. V. o SMS [Passage à tabac]* (2004), *K'pote swing* (2005), *la font 'N j'M'*²⁵ [La Fontaine j'aime!] (2005), *L*²⁶ (2005), *kiff Q'pidon [Kiff Cupidon]* (2007);

(c) a unor site-uri internet ce vizează populația tânără sau pe cea cu un grad de instruire lingvistică precară. Cf. paginile Web ale unor primării, cele mai cunoscute fiind cea a primăriei din Montréal și, după acest exemplu, cele ale câtorva orașe din Franța;

(3) prin apelul la această formă de comunicare nouă și foarte exotice în situații oficiale de comunicare presupuse a fi deosebit de conservatoare. Foarte elocvente în acest sens sunt cel puțin următoarele două situații: (a) organismul național care supervizează examenele din Noua Zeelandă a autorizat liceenii și studenții să folosească la examenele scrise limbajul SMS, cu singura condiție ca răspunsurile să facă dovada înțelegerii juste a întrebării și a asimilării programei de studiu; (b) Papa Benedict al XIV-lea a transmis în acest an tinerilor enoriași participanți la „Zilele Mondiale ale Tineretului” mesaje în limbaj SMS (*Young friend, God and his people expect much from u because u have within u the Fathers supreme gift: the Spirit of Jesus*);

(4) prin stabilirea unui contact (semi)direct cu telespectatorii în cazul unor emisiuni televizate interactive (sondaje de opinie²⁷, donații, jocuri, consultații);

²¹ Povestiri ce pot fi descărcate integral sau în fragmente mari de pe site-uri specializate pentru a putea fi apoi citite pe telefonul mobil.

²² Roman difuzat de o companie de telefonie mobilă în formate adaptate pentru a fi ascultat prin intermediul mesageriei vocale sau pentru a fi citit pe telefon ori pe internet.

²³ Pseudonim al lui Philippe Marsollier, cunoscut mai întâi ca autor al romanului polițist *Tueur de portable sans mobile apparent* (1999), apoi ca fondator al „Zilei Mondiale fără telefon mobil” (lansată în 2001) și, în cele din urmă ca scriitor și ca didactician al limbajului SMS: *CP SMS* (2005), ciclul de 29 de lecții în care se pun bazele scrierii PMS (un fel de scriere SMS „literară”), urmat de o suită de exerciții de vacanță pe această temă (profsms.com).

²⁴ Șase povestiri în ediție franco-engleză.

²⁵ În limbaj SMS și PMS. PMS este acronimul pentru *Phonétique Muse Service*, o variantă experimentală mai elaborată a scrierii SMS, născocită de Phil Marso, în care se folosește apostroful în locul vocalelor suprimate (*caresser > K'r'é'C*) și în care se introduc caractere absente în scrierea pe telefonul mobil, dar apreciate pentru eleganța taliei lor (*ñ, ø, ð, ò, ¥*).

²⁶ Transcriere în PMS a unor poeme de Baudelaire, Rimbaud, Verlaine, Hugo etc.

²⁷ Inclusiv pe tema scrierii telematic. Vezi, în acest sens, forumul de discuții al BBC, unde a și fost transpusă în limbaj SMS o tiradă din *Hamlet*, sau site-ul unui post de radio foarte apreciat de tinerii francezi, *Skyrock*, unde apar paragrafe întregi scrise în stil SMS.

(5) prin adaptarea discursului publicitar la particularitățile limbajului SMS. Cf. mult discutatul generic pentru activitățile culturale desfășurate la Palais des Beaux-Arts din Bruxelles – *Bozar*;

(6) prin adoptarea acestui limbaj de către unele sisteme operaționale concepute să ofere servicii publice dintre cele mai neobișnuite, cum ar fi: informarea la Bursă, stabilirea unui contact cu banca, consultarea *Cărții Galbene*, rezervarea unei camere la hotel, a unui loc la restaurant sau a unui bilet de călătorie, efectuarea unor cumpărături sau doar compararea prețurilor din magazine diferite, învățarea unei limbi străine, consultarea horoscopului, aflarea orei exacte și a prognozei meteorologice, amintirea orei de rugăciune în timpul Ramadanului sau a orei când trebuie luat un medicament etc.

4. Caracteristici generale ale cyberscrierii

Șocante nu sunt procedeele neconvenționale de scriere în sine de care se prevalează cyberscrierea, pentru că ele au fost deja și sunt în continuare întrebuințate în numeroase alte situații de comunicare (în manuscrise, în poezie, în scrierea rebusistică, în benzile desenate, în notițele școlare etc.). Surprinde însă marea lor densitate și, adesea, folosirea lor excesivă în enunțuri foarte scurte, în virtutea principiului că orice tertip de scriere este permis, cu condiția ca mesajul final să rămână comprehensibil. Regula de bază care legitimează recunoașterea cyberlimbajului ca un limbaj distinct este tocmai ignorarea conștientă și deliberată a regulilor din limba normată. Cu toate că se face simțită tot mai mult o tendință generală de normalizare a cyberlimbii²⁸, menită să elimine o parte din eterogenitatea sa formală și să tempereze ambiguitățile pe care acest fapt le produce (prin prezența unui număr mult prea mare de formule personalizate și arbitrar)²⁹, aceasta se confruntă în continuare cu o mare variabilitate³⁰. De aceea, în loc de reguli sau norme, mai potrivit ar fi să se vorbească în cazul cyberscrierii de existența unor convenții sau principii recurente.

Urmărind sintetizarea conținutului informațional prin implozia volumului textual (simplificare lexicală și morfosintactică), cyberscrierea se caracterizează prin următoarele fenomene lingvistice și paralingvistice³¹:

²⁸ *Auto-normalizare*, prin adoptarea tacită a unor convenții în sânul unor micro-grupuri de utilizatori sau *normalizare exterioară*, prin încercarea de a propune și de a răspândi anumite forme prin intermediul unor mini-dicționare în format tradițional sau electronic ori cu ajutorul unor manuale special concepute în acest scop (vezi Veyrin-Forres 2001 și, pentru română, *Arta conversației prin SMS*, lansat în 2001 de compania telefonică Conex, o colecție amuzantă de reprezentări în limbaj SMS a peste 450 de cuvinte și expresii uzuale).

Această polivalență se manifestă atât la nivelul emițătorului, care poate să aleagă între mai multe procedee de codare a unui enunț, cât și la nivelul receptorului, care se confruntă cu obligația de a diferenția neografele omonime sau polisemantice.

²⁹ Exemple de alomorfe lexicalizate sau în curs de lexicalizare: *cnd = când*, *poop = te pup*, *sal = salut*, *tre = trebuie*, *vb/vbr = vorbesc, vorbim*.

³⁰ Vizibilă chiar și în interiorul aceluiași enunț.

³¹ Unele procedee întrebuințate contrazic dorința cvasigenerală spre economie: (1) lungirea/repetarea unui semn, (2) folosirea abuzivă a lui *sh* și *tz*, atunci când nu există în mod real posibilitatea confuziei omonimice (*matusha = mătușa*, *țigani = țigani*), sau (3) folosirea grafemului *oo* cu valoarea pe care o are el în engleză (*moolt = mult*).

(1) *La nivel tipografic* se constată o puternică tendință de reutilizare a alfabetului din perspectivă fonografică, prin inventarea unui fel de neografie fonetizantă³². „Tertipurile” cele mai frecvent întrebuințate pentru aceasta sunt:

(a) eliminarea vocalelor (cu slabă încărcătură semantică) și reducerea cuvintelor la scheletul lor consonantic, ca în limbile semitice (*cv = ceva, knd = când, mf = marfă, msr = meserie, nnrc = nenorociture, rdkl = e ridicol, rpd = repede, scz = scuze, fk spm = fac spume, in kz k = în caz că*);

(b) simplificarea fonemelor cu reprezentare digrafică (*dc³³ = de ce*) și trigrafică (*kestii = chestii*);

(c) alungiri grafice fluctuante, adică multiplicarea/repetarea unor litere (mai ales vocalice), din motive de expresivitate (*baaah, boooooon, pooooopik, te pooop muuuuuuult*);

(d) substituirea unor litere cu altele sau folosirea unor combinații neconvenționale de litere, din motive de economie (*k* pentru *che/chi*) sau pentru a dezambiguiza omografele la care se ajunge prin nefolosirea diacriticelor (*y* pentru *i*: *bey = băi!, shy = și, sh* pentru *ș*: *ashtia =ăștia, orash = oraș, shi = și, shtiu = știu; tz* pentru *ț*: *ftz = față, ftze = fițe, indulgentzi = indulgenți, putzin = puțin, tzara = țară, tzigan = țigan; j* pentru *ș*: *ejti = ești, ji = și, jtiu = știu, mijto = mișto, najpa = nașpa*);

(e) abolirea convențiilor normate de folosire a minusculor/majusculor: (*e₁*) folosirea exclusivă a minusculor, inclusiv la început de enunț sau în nume proprii³⁴ (*adik am fos aks in spa = adică am fost acasă în Spania*); (*e₂*) folosirea exclusivă a majusculor, de regulă din motive de expresivitate (*e₃*); folosirea majusculor într-un continuum de minuscule pentru a suplini blancul: (*e_{3.1}*) inițiala fiecărui cuvânt nou este majusculă (*DaPinLaUrmaCreKPutetziSaScrietziCumVretzi*), (*e_{3.2}*) cuvintele scrise integral cu majusculă, respectiv cu minuscule alternează (*SUNTEMcateodat.INFL.saSCRIEMprescurt.dinLIPSAdeTIMPsauDEspatiu*); (*e₄*) folosirea majusculor într-un cuvânt scris cu minuscule pentru a reprezenta o silabă (*Dla 16 ani T cunosk = de la 16 ani te cunosk*);

(f) folosirea de silabograme sau de logograme numerice (*niciI = niciodată, TFK IFLM? = te fac un film ?, C8 = copt*);

(g) scurtarea corpului grafic al unor sintagme uzuale și clișeizate prin reducerea lor la sigle (*BVM = bărbatul viselor mele, OVIC = ochii văd, inima cere, TLS = tânără, liberă, singură*)³⁵;

(h) trunchierea unor cuvinte, acestora amputându-li-se, de regulă, partea finală (*pr = prietenul/prietena, sal = salut, sc = școală, trebuie = tre*);

Din motive de economie, nu vom diferenția aici greșelile de performanță de cele de competență (cele care țin pur și simplu de slaba cunoaștere a normelor de funcționare a limbii).

³² Reducția grafemelor este mai puțin dramatică în cazul limbii române decât în cazul altor limbi, în general al celor cu scriere etimologică.

³³ La *cel/ci* prin folosirea felului în care se citesc literele izolat.

³⁴ Pentru a evita o manevră suplimentară care face posibilă alternarea minusculor cu majusculele.

³⁵ Procedul abrevierii este chiar foarte vechi. Întrebuințat chiar din momentul inventării primelor alfabet, el s-a dovedit a fi foarte fertil de-a lungul timpului, manifestându-se în diferite moduri (vezi notele tironiene din Antichitate, prescurtările uzuale ale primilor tipografi sau ale călugărilor copişti etc.). Cyberscrierea se distinge prin amestecul abrevierilor consacrate și normate ca atare în fiecare limbă cu abrevieri novatoare.

(i) aglutinarea sau compactarea unor secvențe morfosintactice (cuvinte și/sau fragmente de cuvinte aflate în colocații curente), mai ales când în rândul acestora se află clitice, în virtutea principiului tacit că ceea ce se pronunță împreună ar trebui să fie scris împreună (*dc = de ce, nush = nu știu, trg = te rog*);

(j) folosirea altor semne tipografice decât cele uzuale, cărora li se atribuie (destul de arbitrar) valoare de fonemogramă (*F@A = fată, FR@E = frate*), de silabogramă (*BAI@ = baiat, B# = beton*) sau de logogramă (*Nvd MU>T = ne vedem la metroul Universitate, la [ieșirea dinspre] Teatru, am fos aks & am vb cu nishte pr = am fost acasă și am vorbit cu niște prieteni, kre va datzi mari + avetzi tupeu = cred că vă dați mari, plus că aveți tupeu*);

(k) renunțarea la punctuația normată, virgula, punctul, punctul și virgula fiind aproape întotdeauna sacrificate;

(l) folosirea neobișnuită a unor semne de punctuație (semnul întrebării și semnul exclamării), prin alungiri cu valoare expresivă (*tb sa vb cu u ???????? = trebuie să vorbesc cu tine?, bey esti nashpa !!!!!!! = măi, ești nașpa!*);

(m) folosirea emoticoanelor³⁶, simboluri sistemice de reprezentare grafică metatextuală, funcționând ca surogat al semnelor de punctuație cu valoare expresivă sau al interjecțiilor (frecvent la sfârșitul enunțurilor, mai rar în interiorul lor).

(2) *La nivel morfologic* este frecventă dezagregarea paradigmelor verbale, prin conservarea exclusivă a rădăcinii (*nush = nu știu, t supi p mine = te superi pe mine, trb = trebuie*).

(3) *La nivel sintactic* se observă (a) limitarea la structuri sintactice simpliste, incapabile să redea conținuturi profunde, complexe și nuanțate; (b) perturbarea linearității discursive prin inserții hipertextuale cu valoare asociativă.

(4) *La nivel lexical* se remarcă: (a) folosirea unui vocabular foarte restrâns și a unor structuri lexicale puternic clișeizate; (b) prezența anglicismelor, totuși nu într-un număr chiar atât de mare pe cât se afirmă adesea³⁷.

³⁶ Se consideră că primul emoticon – :) – ar fi fost creat de profesorul Scott Fahlman, în 1982, pentru a eticheta mesajele amuzante sau ironice ce circulau pe forumul universității la care lucra (Carnegie-Mellon University), deși încă din 1979 apăruse deja într-un email un alt simbol similar – _/_/ (*zâmbet*). Emoticoanele sunt de trei tipuri: (1) emoticoane obținute prin combinarea diferită a caracterelor ASCII, (2) emoticoane-desene inspirate de filmele de desene animate japoneze, (3) emoticoane animate sub forma imaginilor în format Gif.

³⁷ Nici măcar nu se poate vorbi de o cunoaștere satisfăcătoare a acestei limbi de către cei ce apelează constant la jargonul informatic de expresie engleză. În cel mai fericit caz, aceștia stăpânesc ceea ce Jean-Paul Nerrière a numit *globish* (< *Global + English*), adică un fel de *sabir* al comunicării în mediu virtual. O dovadă în acest sens o constituie și faptul că secțiunile în limba engleză ale forumurilor autohtone sunt nefrecventate de români.

Două motive majore legitimează servitutea cyberscrierii românești față de engleză: (1) engleza bazică este prin definiție limba cyberculturii și, mai cu seamă, a Web-ului și a blogosferei, (2) unele cuvinte, expresii și acronime au avantajul de a fi mai scurte decât echivalentele lor românești (*cool, ok, bye*).

Este puțin probabil ca engleza să își piardă într-un viitor apropiat sau îndepărtat hegemonia în acest mediu. Încercările de a o înlocui cu altceva nu au înregistrat decât rezultate modeste. Cf. inițiativa israelianului Yoav Lorch, care a creat un limbaj SMS esperanto (250 de semne), pentru ca în 2006 un serviciu promovând această *lingua franca* în format electronic să fie propus utilizatorilor de telefoane mobile din Israel, Polonia și Caraibe.

5. Perspective

În stadiul la care se află cercetările legate de subiectul discutat, este greu de formulat concluzii pertinente pe termen lung cu privire la viitorul cyberscrierii³⁸ și la impactul pe care aceasta l-ar putea avea asupra scrierii standard dintr-o limbă oarecare. Certe rămân deocamdată următoarele fapte:

(1) Fiecare evoluție tehnologică a suporturilor și a tehnicilor de scriere a antrenat la momentul respectiv o revoluție a sistemelor de comunicare în plan lingvistic și, prin aceasta, cyberscrierea nu are nimic neobișnuit.

(2) Majoritatea utilizatorilor³⁹ dispun de suficient discernământ pentru a deosebi funcțional și contextual diferitele coduri de scriere.

(3) Scăderea vizibilă a performanțelor lingvistice la tânăra generație (mai ales la nivelul scrierii corecte) nu este condiționată atât de abuzarea limbii normate de deprinderile venite dinspre neografia specifică comunicării electronice, cât de ineficiența cronicizată a sistemului școlar.

(4) Virtuțile atribuite cu emfază de către unii cyberscrierii (suplețe în comunicare, prosepțime și originalitate de expresie), potențial benefice pentru dinamica globală a limbii, rămân totuși iluzorii și marginale, pentru că scrierea telematică se cantonează într-un nivel restrâns al comunicării, mult prea diferit de codul general de comunicare lingvistică⁴⁰.

Bibliografie

- Anis 1999: Jacques Anis (éd.), *Internet, communication et langue française*, Paris, Hermès Sciences Publications.
- Anis 2000a: Jacques Anis, *Dispositifs multimédias et conversation électronique: approche sémiolinguistique*, în „Cahiers du français contemporain”, nr. 6, „Multimédia: les mutations du texte”, Th. Lancien (éd.), ENS Fontenay-St Cloud, p. 57–86.
- Anis 2000b: Jacques Anis, *L'écrit des conversations électroniques de l'internet*, în „Le français aujourd'hui”, nr. 129, „Ordinateur et textes: une nouvelle culture ?”, S. Plane & J.-A. Huyn (éds.), Paris, AFEF, p. 59–69.
- Anis 2001: Jacques Anis (sous la direction de), *Parlez-vous texto?, Guide des nouveaux langages du réseau*, Paris, Le Cherche Midi.
- Beck 2005: Pauline Beck, *La génération SMS. Le SMS chez les jeunes: quel usage et quel imaginaire de communication?*, Master's thesis, Louvain-la-Neuve, Université Catholique de Louvain.

³⁸ Viitorul ei este dependent, printre altele, atât de strategiile tarifare pe care le vor adopta distribuitorii serviciilor de această natură, cât și de progresul tehnologic pe care îl va înregistra comunicarea electronică. După ce sistemul de scriere predictivă/intuitivă (*T9, iTap*), bazat pe dicționare integrate tot mai bogate, a cunoscut un succes parțial, este posibil ca alte inovații tehnologice să amelioreze simțitor calitatea enunțurilor scripturale informatizate, cele mai multe așteptări îndreptându-se înspre terminalele dotate cu sisteme de recunoaștere vocală și de citire a textului ori spre cele care dispun de tastaturi *AZERTY*. Alte așteptări se îndreaptă spre traducătoarele instantanee din și în limbaj SMS, încă puțin cunoscute (vezi cele de pe <http://glossa.fltr.ucl.ac.be> și Ask.com).

³⁹ Mai puțin cei tineri și aflați în plin proces de asimilare și de consolidare a deprinderilor tradiționale de scriere, mai mult cei de vârstă medie.

⁴⁰ Această practică comunicațională sectaristă i-ar închiide pe adepții săi într-un fel de „ghetou lingvistic”, cu grave repercusiuni asupra integrării lor în societate.

- Bouillaud, Chanquoy, Gombert 2007: Céline Bouillaud, Lucile Chanquoy and Jean-Émile Gombert, *Cyberlangage et orthographe: quels effets sur le niveau orthographique des élèves de CM2, 5e et 3e?*, in „Bulletin de psychologie”, tome 60 (6), nr. 492, p. 553–565.
- Caron, Caronia 2005: André Caron & Letizi Caronia, *Culture mobile: les nouvelles pratiques de communication*, Montréal, Presses Universitaires de Montréal.
- Danré 2004: Cécile Danré, *Un roman paraîtra en Chine sous forme de SMS*, in „Ouest-France”, nr. 11, august.
- Dejond 2002: Aurélia Dejond, *La cyberl@ngue française*, La Renaissance du Livre, [Tournal (Belgique)].
- Dorzée 2005: Hughes Dorzée, *Les SMS, ça vou plé bocou*, in „Le Soir”, 2 martie.
- Licoppe 2002: Christian Licoppe, *Sociabilité et technologie de la communication. Deux modalités d'entretien des liens personnels dans le contexte du déploiement des dispositifs de communication mobiles*, in „Réseaux”, nr. 112–113, p. 172–210.
- Liénard 2005: Fabien Liénard, *Langage texto et langage contrôlé, description et problèmes*, in „Linguisticae Investigationes”, vol. 28, nr. 1, p. 49–60.
- Marcoccia 2000: Michel Marcoccia, *Les smileys: une représentation iconique des émotions dans la communication médiatisée par ordinateur*, in C. Plantin, M. Doury & V. Traverso (éds.), *Les émotions dans les interactions*, Lyon, ARCI – Presses Universitaires de Lyon, p. 249–263.
- Marso 2004: Phil Marso, *Pa SAge a taBa. V. o SMS*, [Éditions Megacom-ik].
- Martin 2003: Corinne Martin, *Représentations des usages du téléphone portable chez les jeunes adolescents*, in *Supports, dispositifs et discours médiatiques à l'heure de l'internationalisation* (10e Colloque bilatéral franco-roumain), Bucarest, 28 iunie–2 iulie.
- Melançon 1996: B. Melançon, *Sévigné@Internet. Remarques sur le courrier électronique et la lettre*, Montréal, Fides.
- Mladin 2005a: Constantin-Ioan Mladin, *Autour d'une tentative de recodage dans la manière de communiquer – la cyberl@ngue française. Considérations générales*, in *Leadership și Management la Orizonturile Secolului al XXI-lea*, Sibiu, Editura Academiei Forțelor Terestre, p. 283–291.
- Mladin 2005b: Constantin-Ioan Mladin, *Du verbal au paraverbal dans le jargon de l'Internet – les émoticons (caractéristiques, procédés de formation, tendances)*, in *Leadership și Management la Orizonturile Secolului al XXI-lea*, Sibiu, Editura Academiei Forțelor Terestre, p. 292–297.
- Moise 2007: Raluca Moise, *Les SMS chez les jeunes: premiers éléments de réflexion, à partir d'un point de vue ethnolinguistique*, in „Glottopol”, nr. 10, iulie, p. 101–113.
- Mondada 1999: L. Mondada, *Formes de séquentialité dans les courriels et les forums de discussion. Une approche conversationnelle de l'interaction sur Internet*, in „Apprentissage des Langues et Systèmes d'Information et de Communication”, nr. 2–1, p. 3–25.
- Mourlhon-Dallies, Colin 1999: F. Mourlhon-Dallies et J.-Y. Colin, *Des didascalies sur Internet ?*, in Jacques Anis (éd.), *Internet, communication et langue française*, Paris, Hermès.
- Panckhurst 1997: Rachel Panckhurst, *La communication «médiatisée» par ordinateur ou la communication «médiée» par ordinateur?*, in „Terminologies nouvelles”, nr. 17, p. 56–58.
- Panckhurst 1998: Rachel Panckhurst, *Analyse linguistique du courrier électronique*, in Nicholas Guéguen, Laurence Tobin (éds.), *Communication, société et internet* (Actes du colloque „Les relations entre individus médiatisées par les réseaux informatiques”), GRESICO, Vannes, Paris, L'Harmattan, p. 47–60.

- Panckhurst 1999: Rachel Panckhurst, *Analyse linguistique assistée par ordinateur du courriel*, în Jacques Anis (éd.), *Internet, communication et langue française*, Paris, Hermès, p. 55–70.
- Rivière 2002: Carole-Anne Rivière, *La pratique du mini-message. Une double stratégie d'extériorisation et de retrait de l'intimité dans les interactions quotidiennes*, în „Réseaux”, nr. 112–113, 2–3, p. 140–168.
- Vandendorpe 2001: Christian Vandendorpe, *L'hypertexte et l'avenir de la mémoire*, în „Le Débat”, nr. 115, p. 145–155.
- Véronis, Guimier de Néef 2006: Jean Véronis et Émilie Guimier de Néef, *Le traitement des nouvelles formes de communication écrite*, în Gérard Sabah (éd.), *Compréhension des langues et interaction*, Paris, Hermès-Lavoisier (www.up.univ-mrs.fr).
- Veyrin-Forrer 2001: Ulysse Veyrin-Forrer, *Dictionnaire insolite Français – SMS*, Paris, Cosmopole Active Media.
- Yaguello 1981: Marina Yaguello, *Alice au pays du langage. Pour comprendre la linguistique*, Paris, Seuil.

*

- A.C.N., *Noua pășăreasă de sms și mess*, în „Gândul”, 6 iulie 2007 (<http://www.gandul.info>).
- Anis 2002: Jacques Anis, *Communication électronique scripturale et formes langagières: chats et SMS*, în *S'écrire avec les outils d'aujourd'hui* (Actes des Quatrièmes Rencontres Réseaux Humains/Réseaux technologiques), Université de Poitiers/Maison des sciences de l'homme et de la société, Poitiers, avril (<http://oav.univ-poitiers.fr>).
- Coltuc, Dinică 2006: Daniel Coltuc, Mirela Dinică, *LOL – aveți idee ce înseamnă*; în „Libertatea”, 26 martie (<http://www.libertatea.ro>).
- Constantinoiu 2008: Marina Constantinoiu, *Robii sms-urilor*, în „Jurnalul Național”, 31 aprilie (<http://new.jurnalul.ro/articole/121041/robii-sms-urilor>).
- Corect gramatical vs non-corect* (<http://www.fanclub.ro>).
- Cornea 2007: Andrei Cornea, *Limba română în mass-media*, în „Revista 22”, 24 noiembrie (<http://www.revista22.ro>).
- Dragomir 2008: Anca Dragomir, *Generația messenger „sparge” ortografia limbii române*, în „Vox Vocis”, 21 aprilie (<http://www.voxvocis.us>).
- Dulămiță, Purcaru 2007: Ionuț Dulămiță, Alina Purcaru, *Cât de corect scriu românii*, în „Cotidianul”, 24 ianuarie (<http://www.cotidianul.ro>).
- Foarță 2006: Cristina Foarță, *Scriu scurt și vorbesc monstruos. Starea limbii române*, în „Dilema veche”, 17–23 februarie, nr. 108 (<http://www.romaniaculturala.ro>).
- Georgescu 2008: Adrian Georgescu, *Limba română se strică*, în „Evenimentul zilei”, 3 iulie (<http://www.adriangeorgescu.ro>).
- Ghiu 2006: Bogdan Ghiu, *Globish – comunicarea (II)*, 20 august (<http://atelier.liternet.ro>).
- Jaffré 2002: Jean-Pierre Jaffré, *L'écriture & les nouvelles technologies*, în *S'écrire avec les outils d'aujourd'hui* (Actes des Quatrièmes Rencontres Réseaux Humains/Réseaux technologiques), Poitiers, Université de Poitiers/Maison des sciences de l'homme et de la société (<http://oav.univ-poitiers.fr>).
- Lege împotriva înjurăturilor și a calomniei pe net* (<http://www.buhnici.ro>).
- Libertatea limbajului* (<http://bettyboop.ablog.ro>).
- Limba română sau limba messenger* (<http://ambra78.blogspot.com>).
- Limbajul IRC sau nepăsare în exprimarea scrisă* (<http://www.lovetime.ro>).
- Limbajul SMS îmbunătățește capacitatea de comunicare*, în „Gazeta de Sud”, 20 mai 2008 (<http://www.gds.ro>).

- Livio 2004: Elizabeth Livio, *Internet et la cyber-écriture – communiquer dans un collectif virtuel* (<http://www.mesrecherches.com>).
- Marcoccia 2004: Michel Marcoccia, *La communication écrite médiatisée par ordinateur: faire du face à face avec de l'écrit*, în *Le traitement automatique des nouvelles formes de communication écrite (e-mails, forums, chats, SMS, etc.)* (Actes de la Journée d'étude de l'ATALA), Equipe TechCICO (ISTIT: Université de Technologie de Troyes/CNRS) (<http://sites.univ-provence.fr/~veronis/je-nfce/Marcoccia.pdf>).
- Matieș 2008: Elena Matieș, *Vocabularul de messenger al tinerilor internauți*, în „Hunedoreanul”, 7 februarie (<http://www.hunedoreanul.ro>).
- Nedelea 2006: Adriana C. Nedelea, *Școala alterează limba română*, în „Adevărul”, 9 mai (<http://www.adevarul.ro>).
- Orescu 2006: Șerban Orescu, *Trebuie pus frâu vulgarității pe Internet*, în „Ziua”, 3 iunie, (<http://www.ziua.ro>).
- Palma 2000: Andrea Palma, *Les signes graphiques dans les conversations internet*, 14 décembre (hypermedia.univ-paris8.fr).
- Păduraru 2006: Silvia Păduraru, *Internetul „alterează” limbajul*, în „Gazeta de Sud”, 27 august (<http://www.gds.ro>).
- Părinții pun copiilor prenume trăsnete*, în „Ziarul de Iași”, 2 septembrie 2008 (<http://www.ziaruldeiasi.ro>).
- SMS-ul dăunează grav vocabularului*, în „Gazeta de Sud”, 28 aprilie 2007 (<http://www.gds.ro>).
- Șchiop 2007: Adrian Șchiop, *Scriptori pentru telefonul mobil*, în „România liberă”, 3 februarie (<http://www.romanialibera.ro>).
- Torzec 2004: Nicolas Torzec, *Contribution à l'étude des messages électroniques francophones. Quelques résultats et de leurs incidences sur le TAL*, în *Le traitement automatique des nouvelles formes de communication écrite (e-mails, forums, chats, SMS, etc.)* (Actes de la Journée d'étude de l'ATALA) (<http://www.up.univ-mrs.fr>).
- Ulmanu 2003: Alex-Brăduț Ulmanu, *Jurnalism prin SMS*, 12 mai–18 mai (<http://www.markmedia.ro>).
- Urușciuc 2008: Ion Urușciuc, *Natura semiotico-gramaticală a limbajului virtual scris al sms-urilor*, 29 iulie (<http://ionuruscuc.wordpress.com>).
- Voicu 2007: Bogdan Voicu, *De la navetă la telecommuting*, în „Dilema veche”, anul IV, 26 mai, nr. 172 (<http://www.dilemaveche.ro>).
- Vorbesc româna în limbaj „mess”* (<http://www.devon.ro>).

Envers un recodage de la communication scripturale. Ou de la tyrannie démocratique du cyber!@ng@ge

Fondée et sur des considérations sociolinguistiques, psycholinguistiques et pragmatiques et rapportée à des informations technologiques, cette contribution met en exergue les traits fondamentaux d'une nouvelle forme de langage – le *cyber!@ng@ge*, tout en se focalisant sur la *cyberécriture* qui lui correspond (SMS, e-mail, chat, forum, blog).

Voyant le *cyber!@ng@ge* comme le résultat provisoire et instable d'un complexe processus de déstructuration et restructuration successives et inachevées du langage standard, processus à la fois insolite et plein d'originalité, l'auteur discute aussi la relation qui s'institue entre la communication verbale et la communication paraverbale dans le jargon des internautes.

Alba Iulia, România